

ΣΩΤΗΡΗΣ ΒΛΑΧΟΣ – ΘΕΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Πώς αντιμετωπίζουμε την ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ;

Σήμερα είναι πιθανότατα η ώρα να μελετήσουμε ξανά τις έννοιες της Παγκόσμιας Επανάστασης και να διαμορφώσουμε μια διεθνή στρατηγική για έξοδο από την κρίση

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ – ΜΑΡΤΗΣ 2014

Σήμερα είναι πιθανότατα η ώρα να μελετήσουμε ξανά τις έννοιες της Παγκόσμιας Επανάστασης και να διαμορφώσουμε μια διεθνή στρατηγική για έξοδο από την κρίση. Σήμερα, πολύ περισσότερο απ' ό τι το 1917, είναι αδύνατο να μιλούμε για εθνικό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, απομονωμένο από τον υπόλοιπο κόσμο. Ένα ριζοσπαστικό σπάσιμο με τις καπιταλιστικές πολιτικές θα στείλει επαναστατικά κύματα σε ολόκληρη την Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο με χωρίς προηγούμενο ταχύτητα. Το γρήγορο ξάπλωμα της Αραβικής Άνοιξης είναι το είδος του μοντέλου που θα αντιμετωπίσουμε τα επόμενα χρόνια.

Πώς αντιμετωπίζουμε την ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ;

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ζούμε σε μια οικονομική κρίση τέτοιων διαστάσεων που φαίνεται να αμφισβητεί τα θεμέλια της οικονομικής θεωρίας. Στα χρόνια μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ο Κευνσιανισμός αρχικά και ο νεοφιλελευθερισμός αργότερα έδωσαν στον ανεπτυγμένο καπιταλισμό μια περίοδο οικονομικής ανάπτυξης χωρίς προηγούμενο.

Ο νεοφιλελευθερισμός κατέρρευσε το 2008 επιφέροντας ένα σχεδόν θανάσιμο πλήγμα στον Καπιταλισμό. Παρόλα αυτά, πρέπει να αντισταθούμε στον πειρασμό να αποδώσουμε την κρίση στη νεοφιλελεύθερη απληστία, κάτι που αφήνει να νοηθεί ότι αν υπήρχε καλύτερη διαχείριση του Καπιταλισμού όλα θα ήταν καλά. Η πραγματική ερώτηση είναι: πώς μπόρεσε ο νεοφιλελευθερισμός να επικρατήσει τόσο απόλυτα για περισσότερο από ένα τέταρτο του αιώνα;

ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Μαρξ, το Ποσοστό του Κέρδους έχει την τάση να πέφτει, οδηγώντας την οικονομία σε μια διαδικασία μέσα από την οποία καταστρέφει ότι έκτισε την προηγούμενη περίοδο. Ο Μαρξ είχε πει ότι

Αυτός είναι με κάθε έννοια ο πιο σημαντικός νόμος της πολιτικής οικονομίας, και ο πιο ουσιώδης για την κατανόηση των πιο δύσκολων σχέσεων. Είναι ο πιο σημαντικός νόμος από ιστορική άποψη. Είναι ένας νόμος που, παρά την απλότητα του, δεν έχει γίνει κατανοητός ποτέ προηγουμένως και, ακόμα λιγότερο, δεν διατυπώθηκε με ένα συνειδητό τρόπο.

Grundrisse (σελ.748)

Το κύριο επιχείρημα τώρα αυτού του κειμένου είναι ότι αυτή η Τάση, σαν μακροχρόνη τάση, βρίσκεται στη ρίζα της σημερινής κρίσης, κάτι που σημαίνει πως η οικονομική ανάκαμψη είναι κάτι πολύ δύσκολο και αμφίβολο.

Με το 1974 η κερδοφορία στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες είχε μειωθεί κατά περισσότερο από 40% από την κορυφή της το 1965. Η πίστη των στρατηγών του κεφαλαίου ότι μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο είχαν τελειώσει με τις αζεπέραστες αντιφάσεις της καπιταλιστικής ανάπτυξης δεν επιβεβαιωνόταν από την πραγματικότητα.

Ο Μαρξ βρισκόταν ξανά στην σκηνή. Η θεωρία του για τη *Φθίνουσα Τάση του Ποσοστού του Κέρδους* επανεμφανίστηκε σε θερμές συζητήσεις μεταξύ των Μαρξιστών οικονομολόγων.

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1930 ΚΑΙ Η ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ

Τη δεκαετία του 1970 το φάντασμα της δεκαετίας του 1930 παρουσιαζόταν ξανά. Η αντίδραση της καπιταλιστικής τάξης παγκόσμια ήταν αποφασιστική. Με την επίθεση τους στους μισθούς και τα γενικά ωφελήματα της εργατικής τάξης, προσπάθησε να αποκαταστήσει την κερδοφορία. Από τότε η αύξηση των μισθών στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες είναι αργιότερα από ό,τι η οικονομική ανάπτυξη, και στις ΗΠΑ έχει πρακτικά σταλώσει σε όλη αυτή την περίοδο.

Κάνοντας όμως αυτό σε παγκόσμια κλίμακα, μείωσαν ακόμα περισσότερο την αγοραστική δύναμη της παγκόσμιας αγοράς σε σχέση με τις δυνατότητες παραγωγής, επιδεινώνοντας το πρόβλημα της μειωμένης κερδοφορίας.

Με το τέλος της δεκαετίας του 1970 και τις αρχές της δεκαετίας του 1980 η κατάσταση ήταν απελπιστική. Τα ποσοστά ανεργίας αυτής της περιόδου στις ΗΠΑ και άλλες ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες είναι ψηλότερα ακόμα και από τα σημερινά.

Τυχαίες εξελίξεις όμως στην διάρκεια της δεκαετίας του 1970 έστρωσαν το δρόμο για λύσεις που οι στρατηγοί του κεφαλαίου πίστεψαν ότι μπορούσαν να είναι μόνιμες:

1. Κατάργηση της ισοτιμίας χρυσού
2. Κατάργηση όλων των περιορισμών σε σχέση με την κίνηση κεφαλαίων.

Σε αυτό το νέο περιβάλλον, μπόρεσαν να μετακινήσουν

...κεφάλαια έξω από τις ψηλούς κόστους, χαμηλής κερδοφορίας γραμμές της υλικής παραγωγής, κύρια προς την κατεύθυνση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών¹

και να μεταφέρουν την παραγωγή σε χώρες όπως η Κίνα με μισθούς δεκάδες φορές μικρότερους από ό,τι στις ΗΠΑ, μετατρέποντας τις ΗΠΑ σε οικονομία υπηρεσιών. Και μέσα από

...την ανάπτυξη υλοποιημένων χρηματοπιστωτικών αγορών και την διεθνοποίηση του αμερικάνικου χρηματοπιστωτικού συστήματος²

οι ΗΠΑ ξεκίνησαν να δανειζονται από την περιφέρεια, με την πώληση τίτλων που αντιπροσώπευαν πλασματικά ψηλές αξίες. Με δανεισμό, η αμερικάνικη οικονομική μηχανή ενίσχυσε τη ζήτηση στις ΗΠΑ αλλά επίσης και σε ολόκληρο τον κόσμο. Έδωσαν έτσι εισόδημα σε χώρες όπως η Κίνα, η Γερμανία κλπ, καθιστώντας τις ικανές με την σειρά τους να αγοράζουν τους αμερικάνικους τίτλους (*Mortgaged Backed Securities* – τίτλους που είχαν να κάνουν με την αμερικάνικη οικονομική βιομηχανία σε μεγάλο βαθμό) και ο κύκλος συνεχιζόταν. Ο Γιάνης Βαρουφάκης είπε ότι το όλο σύστημα ήταν ένα

---

¹Robert Brenner, *The Economics of Global Turbulence*, πρώτη έκδοση το 1998. Αυτή είναι η έκδοση του 2006, σελ. xxii

² From Global Finance to the Nationalization of the Banks: Eight Theses on the Economic Crisis, by Prof Leo Panitch and Prof Sam Gindin, Global Research.

...σύστημα πάρα πολύ ασταθές για να επιβιώσει στο διηνεκές, αλλά και ένα σύστημα που συνέβαλε στη διατήρηση για δεκαετίες μιας παγκόσμιας ηρεμίας (ασταθούς, είναι η αλήθεια) η οποία βασιζόταν στη συνεχή εθελοντική ροή κεφαλαίων που μπορεί να ερμηνεύσει κανείς ως 'δώρα υποτέλειας' (αντί για φόρους) από την παγκόσμια περιφέρεια προς την αμερικάνικη μητρόπολη, τα οποία 'δώρα' η μητρόπολη, με τη σειρά της, τα χρησιμοποιούσε (καταναλώνοντάς τα) για να κρατεί την περιφέρεια ακμαία.³

Ο Λάρρυ Μακντόναλντ, ένας από τους αντιπροέδρους της Λέμαν Μπράδερς, χαρακτήρισε την οικοδομική βιομηχανία των ΗΠΑ σαν τις νέες ταμειακές μηχανές του αμερικάνικου πληθυσμού. Έλεγε:

...χρήμα που δεν ήταν πραγματικό χρήμα, τιμές σπιτιών που δεν ήταν πραγματικές, υποθήκες που δεν βασίζονταν σε κανένα ορισμό της πραγματικότητας.⁴

...τη χρονιά του 2006, πιθανόν 50% της ανάπτυξης των ΗΠΑ να ήταν ψεύτικη – CDO, CMBS, CLO και MBS.⁵

Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο το Παγκόσμιο Σύστημα αναπτυσσόταν. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο οι επιχειρήσεις κατέγραφαν ξανά κέρδος:

...η στρατηγική δανεισμού των ΗΠΑ έχει γίνει ένα σημαντικό στοιχείο στη συντήρηση της ζήτησης σε όλο τον κόσμο. Αν η στρατηγική των ΗΠΑ αναγκάζοταν να αλλάξει, αυτό θα είχε σοβαρές επιπλοκές για τη μελλοντική σταθερότητα και την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας.⁶

Αυτή η στρατηγική όντως άλλαξε. Όχι γιατί οι στρατηγοί της οικονομίας των ΗΠΑ αποφάσισαν να μην δανείζονται άλλο, αλλά γιατί οι φτωχοί κάτοχοι ενυπόθηκων δανείων στις ΗΠΑ δεν μπορούσαν να καταβάλλουν άλλο τις δόσεις για τα λεφτά που πήραν για να κτίσουν τα σπίτια τους. Αυτό ήταν το προοίμιο του κραχ του 2008. Δεκάδες και εκατοντάδες χιλιάδες άφησαν τα κλειδιά του σπιτιού στο γραμματοκιβώτιο και εξαφανίζονταν.

Τόσο εύθραυστο ήταν το μοντέλο που κρατούσε την παγκόσμια οικονομία σε λειτουργία. Το 2008 σημαδεύει ένα αποφασιστικό τέλος σε αυτό το μοντέλο.

Το 2008, για να το πω απλά, αποδείχτηκε το 1929 της γενιάς μας... Μια οικονομική κατάληξη που παρόμοια της ίσως να μην είχε υπάρξει ούτε καν το 1929.⁷

Η τσακισμένη ικανότητα του καπιταλισμού να δημιουργεί κέρδος είναι κρίσιμο ζήτημα. Δεν πρέπει να το αντιμετωπίζουμε σαν θεωρητική αφαίρεση. Είναι η πραγματικότητα

---

³ Ο Παγκόσμιος Μινώταυρος, Γιάννης Βαρουφάκης, πρώτη αγγλική έκδοση το 2011. Ελληνική έκδοση του 2012 σελ.63.

⁴ Colossal Failure of Common Sense, Larry McDonalds, πρώτη έκδοση το 2009, σελ. 133

⁵ Colossal Failure of Common Sense, Larry McDonald, πρώτη έκδοση το 2009, σελ. 256

⁶ John Eatwell and Lance Taylor, Global Finance at Risk, πρώτη έκδοση το 2000, σελ. 122

⁷ Ο Παγκόσμιος Μινώταυρος, Γιάννης Βαρουφάκης, πρώτη αγγλική έκδοση το 2011. Ελληνική έκδοση του 2012 σελ.24.

του σήμερα. Υπογραμμίζει την ανικανότητα του καπιταλισμού να επιστρέψει ξανά σε ανάπτυξη. Είναι η πηγή του χωρίς προηγούμενο χρέους που συσσωρεύτηκε σε ποσά που δεν θα μπορούσαν ποτέ να εξοφληθούν. Χρέος που ήταν απαραίτητο για να στηρίζει τη ζήτηση. Χρέος που εναπόθεσε στις μελλοντικές γενιές την ευθύνη πληρωμής της σημερινής κατανάλωσης. Χρέος που *αποικιοποίησε το μέλλον*, όπως το διατύπωσε ο ακαδημαϊκός Φώτης Λυσάνδρου.

Το ζήτημα του χρέους είναι ένα κεντρικό ζήτημα. Και πρέπει να είναι στο κέντρο της διεθνούς καμπάνιας των σοσιαλιστών. Η δημιουργία του ήταν απαραίτητη για την επιβίωση του παγκόσμιου καπιταλισμού, όπως προσπαθήσαμε να εξηγήσουμε πιο πάνω. Δεν ήταν πρόβλημα οποιουδήποτε ξεχωριστού κράτους. Πρέπει να καταργηθεί με ένα συμφωνημένο τρόπο. Η ύπαρξη του είναι ένα τρομακτικό εμπόδιο για την ανάπτυξη όχι μόνο των χρεωμένων χωρών αλλά για το παγκόσμιο σύστημα.

Μικρό ή μεγάλο κούρεμα του χρέους έχει νόημα ακόμα και μέσα στην καπιταλιστική λογική. Ήταν η λογική πίσω από το ελληνικό κούρεμα, παρόλο που εφαρμόστηκε με ένα αξιοθρήνητα άθλιο τρόπο που δημιούργησε προβλήματα σε ολόκληρη την Ευρώπη χωρίς να λύσει τα βασικά προβλήματα της Ελλάδας.

Για πρώτη φορά για περισσότερο από μισό αιώνα ο καπιταλισμός παρουσιάζει το πραγματικό του πρόσωπο στους εργατές των ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών. Για πρώτη φορά για περισσότερο από μισό αιώνα η συζήτηση πάνω στην επιθανάτια αγωνία του καπιταλισμού είναι σταθερά βασισμένη στην οικονομική σφαίρα και αντικατοπτρίζεται άμεσα σε μαχητική πολιτική δράση στη βάση της κοινωνίας που απειλεί το ίδιο το σύστημα. Αυτή η δράση είναι ακόμα σε διάσταση με τη θεωρητική συζήτηση που εξελίσσεται με ανανεωμένη θέρμη ανάμεσα στη Μαρξιστική διάνοηση και προς το παρόν έχει ανάμικτα αποτελέσματα. Δεν είναι μακριά η στιγμή που τα δυό θα συναντηθούν για να δημιουργήσουν μια τρομακτική δύναμη που θα αμφισβητήσει τον καπιταλισμό με ένα σοβαρό τρόπο.

ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

Η ανικανότητα της καπιταλιστικής αγοράς να συντηρήσει τον εαυτό της και το ξεκίνημα μιας διαδικασίας μέσα από την οποία ο καπιταλισμός θα καταστρέψει ό,τι έκτισε την προηγούμενη περίοδο (Μαρξ) υπογραμμίζει τις παγκόσμιες, όπως επίσης και τις ευρωπαϊκές, οικονομικές εξελίξεις του σήμερα. Είναι γι' αυτό τον λόγο που η εισήγηση για εγκατάλειψη της ευρωζώνης δεν μπορεί με κανένα τρόπο να δώσει απάντηση στο πρόβλημα της εποχής μας.

Οι υποστηρικτές αυτής της στρατηγικής δείχνουν το πλεόνασμα της Γερμανίας από την μία και τα ελλείμματα και την τεράστια συσσώρευση χρέους του Ευρωπαϊκού νότου από την άλλη. Μα και οι ΗΠΑ είναι βαριά χρεωμένες. Απλά έτυχε στο ξεκίνημα της

κρίσης κάποιες χώρες να είναι αυτές που ευνοήθηκαν από το μη βιώσιμο νεοφιλελεύθερο μοντέλο. Με τον ίδιο τρόπο που η οικονομική ανάπτυξη των ΗΠΑ, όπως και ολόκληρου του καπιταλιστικού κόσμου, βασίστηκε πάνω στα δανεικά που οι ΗΠΑ εξασφάλιζαν από τον υπόλοιπο κόσμο, η ανάπτυξη της Γερμανίας βασίστηκε πάνω στα δανεικά που οι ΗΠΑ εξασφάλιζαν, όπως και πάνω στα δανεικά του ευρωπαϊκού νότου. Το τέλος αυτού του παιγνιδιού θα φέρει πολύ σύντομα και το τέλος της Γερμανικής ανάπτυξης.

Οι υποστηρικτές της στρατηγικής εξόδου προβάλλουν το επιχείρημα ότι τέτοια κίνηση προσφέρει δύο πλεονεκτήματα: ανεξαρτησία στην νομισματική πολιτική και ικανότητα εφαρμογής εμπορικών μέτρων απέναντι σε άλλα έθνη. Ακόμα όμως και να μην λάβουμε υπόψη το κεντρικό πρόβλημα του παγκόσμιου καπιταλισμού όπως προσπαθήσαμε να το εξηγήσουμε πιο πάνω, και μεν δίνεται η δυνατότητα *εκτύπωσης χρήματος* αλλά όσο περισσότερο χρήμα τυπώνεται τόσο περισσότερο θα εξαφανίζεται η αξία του, ειδικά σε συνθήκες παγκόσμιας οικονομικής κρίσης με μια εχθρική Ευρώπη μετά την έξοδο από την ευρωζώνη. Μια υποτιθέμενη «φιλική» έξοδος, δεν θα διαφέρει από τη σημερινή κατάσταση, θα είναι έξοδος κάτω από όρους μνημονίου.

Αναφορικά με την δυνατότητα εφαρμογής περιοριστικών εμπορικών μέτρων, αυτό θα είναι ο δρόμος προς την κόλαση. Σε περιόδους γενικής παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης, θα υπήρχε κάποια πιθανότητα να μην παρτούν σοβαρά αντίμετρα. Κάτω όμως από τις συνθήκες της σημερινής κρίσης, οι εμπορικοί πόλεμοι θα είναι αναπόφευκτοι και θα είναι το προοίμιο των πραγματικών πολέμων.

Η έξοδος από την ευρωζώνη είναι καπιταλιστική συνταγή που οδηγεί σε αδιέξοδο τόσο μεγάλο όσο τα μέτρα λιτότητας.

Η εισήγηση για έξοδο από την ευρωζώνη δημιουργεί επίσης την ψευδαίσθηση ότι μπορούν να υπάρξουν απομονωμένες, εθνικές λύσεις στην κρίση. Δεν υπάρχει τέτοια δυνατότητα.

Η πρόταση για έξοδο από την ευρωζώνη ενισχύει και την εικόνα που οι εθνικιστές δημιουργούν, ότι δηλαδή η πηγή της ευρωπαϊκής κακοδαιμονίας είναι άλλα έθνη: η Γερμανία, οι απόγονοι του Χίτλερ. Αποπροσανατολίζει από τον στόχο που πρέπει να είναι η πάλη ενάντια στον παγκόσμιο καπιταλισμό.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Η έξοδος από την ευρωζώνη δεν είναι επιλογή για τους σοσιαλιστές. Θα γίνει «επιλογή» για τους εθνικούς στρατηγούς του κεφαλαίου όταν δεν θα υπάρχουν πια περιθώρια για συμφωνημένο χειρισμό της ευρωπαϊκής κρίσης. Θα είναι μια επιλογή που θα εισάξει την Ευρώπη σε στάδιο βαρβαρότητας, ο κάθε ένας ενάντια σε όλους τους άλλους για επιβίωση. Επανάληψη παγκόσμιων πολέμων θα ξαναμπει στην ημερήσια διάταξη.

Ακόμα κι αν μια χώρα προχωρήσει με σοσιαλιστικά μέτρα, δεν μπορεί να ελπίζει σε μακρόχρονη επιβίωση αν απομονωθεί. Είναι φυσικά πολύ πιθανόν μια αριστερή κυβέρνηση στην Κύπρο, ή μια κυβέρνηση Σύριζα στην Ελλάδα, να εκδιωχθεί από την ευρωζώνη αν προχωρήσει με μέτρα όπως την εθνικοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Αν γίνει κάτι τέτοιο τότε θα μπορεί να βασιστεί μόνο στη βοήθεια του ευρωπαϊκού κινήματος.

Είναι γι' αυτό το λόγο που είναι κρίσιμης σημασίας για το κυπριακό κίνημα, όπως και για οποιοδήποτε ευρωπαϊκό κίνημα, να έχει ευρωπαϊκό προσανατολισμό στον αγώνα του και να κτίσει ευρωπαϊκές συμμαχίες.

Σήμερα είναι πιθανότατα η ώρα να μελετήσουμε ξανά τις έννοιες της Παγκόσμιας Επανάστασης και να διαμορφώσουμε μια διεθνή στρατηγική για έξοδο από την κρίση. Σήμερα, πολύ περισσότερο απ' ό,τι το 1917, είναι αδύνατο να μιλούμε για εθνικό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, απομονωμένο από τον υπόλοιπο κόσμο. Ένα ριζοσπαστικό σπάσιμο με τις καπιταλιστικές πολιτικές θα στείλει επαναστατικά κύματα σε ολόκληρη την Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο με χωρίς προηγούμενο ταχύτητα. Το γρήγορο ξάπλωμα της Αραβικής Άνοιξης είναι το είδος του μοντέλου που θα αντιμετωπίσουμε τα επόμενα χρόνια.

Τέρρα Σάντα 10, Διαμ. 1
Τ.Θ. 22627, 1523 Λευκωσία
Τηλ. 22757553 Φαξ 22767540
Ηλ. Ταχ. sosialistiki@cytanet.com.cy